

ՆԱՅԱՍԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
NATIONAL
LIBRARY
OF ARMENIA

**Սույն ստեղծագործությունը հասանելի է
Հայաստանի ազգային գրադարանի
թվային շտեմարաններում՝ համաձայն
դրա իրավատիրոջ հետ կնքած
Համագործակցության պայմանագրի, և
կարող է օգտագործվել բացառապես
օրենքով նախատեսված կարգով՝
պահպանելով հեղինակի և իրավատիրոջ
հեղինակային իրավունքները**

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ԲԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՏԱԲԱՆԻՍԱՐԻՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԿԱՐԵԻՌՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԱՅՍՈՐ

—2—

S P U R K

SPURK

Հայաստան երկիր դրախտավայր: Հայաստան՝ քաղաքակրթութեան օրրան: Հայաստան Հնդեւորոպական ժողովուրդներու հայրենիք: Հայաստան՝ միջազգային քաղաքացի: Հայաստան....:

Հայաստանը Մեծ Հայքն է: Հայաստանը քարաստան է, հայկական ամբողջ լեռնաշխարհը իր զանազան լեռնաշղթաներով, եւ իր սրտին վրայ Արարատ լեռով ամբողջ հայութեան ուժին կեդրոնացումն է, որ մեծ արժեւորում ունի մարդկային պատմութեան սկզբնաւորութեան հետ զուգակցող իր գոյութեամբ:

Հայոց պատմութիւնը, սկիզբէն մինչեւ այսօր Արարատ լեռան շուրջ հաւաքւած աշխարհի ամենահին ժողովուրդներէն Արայի ժողովուրդին կեանքի պայքարն է:

Վերի տողերը դիտմամբ յիշատակւեցան, նշելու համար այն իրողութիւնը, որ Հայաստան աշխարհն ու անոր ժողովուրդը, Արայի ու Արարատի խիզախութեամբ եւ վեհութեամբ, անշեղ քայլերով յառաջացած, մարդկային կազմակերպուած առաջին հաւաքականութիւններէն մէկը եղած է երկրագունդի վրայ, որուն պատճառով ալ միշտ սուղ վճարած պատմութեան խորերէն մինչեւ այսօր երկարող իր երթին ընթացքին:

Այստեղ հայոց պատմութիւնը գրե-
լու նպատակ չի հետապնդուիր, այլ մատ-
նանշումը այսօրուան այն իրողութեան,
որ մեզի՝ հայերուս պարտադրուած անբը-
նական այս վիճակին մէջ իսկ, կը ներկա-
յացնէ շատ զօրաւոր տուեալ մը, վերը
յիշուած բոլոր մանրամասնութիւնները
ընդգրկող: Անոնց վրայ կ'աւելնան ներ-
կայ ժամանակներու քաղաքական ու տնտե-
սական ազդակները, թէեւ քացայայտօրէն
չյիշուող, սակայն ամէն վայրկեան ի-
րենց ներկայութիւնը զգացնող, միջազգա-
յին քաղաքական թատերաբեմին ամենազգա-
յուն կէտերէն՝ Միջին Արեւելքի մէջ, հոն
տեղի ունեցող ամէն տեսակի տեղաշարժե-
րուն ու վերիվայրումներուն ընթաց-
քին...:

Յիշեալ իրողութիւններու լոյսին
տակ, երբ կը փորձուի քննարկումն ու
արժեւորումը կատարել մեր երկրին ու
ժողովուրդին ապրած որոշ անցուդարձե-
րու, դէպքերու զարգացումներու եւ ժա-
մանակի հոլովոյթին մէջ դրսեւորուող
այլ եւ այլ եղելութիւններու տեսան-
կիւնէն, կարելի կ'ըլլայ եթէ ոչ լայն,
զոնէ մօտաւոր պատկեր մը ստանալ, ներ-
կայի մէջ ճշդօրէն կողմնորոշուելու եւ
ապագայի նկատմամբ ալ անսխալօրէն դիր-

քաւորութիւն համար:

ներկան անցեալէն ժառանգուած
զարգացումներուն արդիւնքը ըլլալով,
անհրաժեշտ է երկուքին միջեւ զուգա-
հեռներ գծել: Իսկ մեր նիւթը ըլլալով
այժմէական կարեւոր հարցի մը քննար-
կումը, առնչուած մեր ազգային-ազատա-
գրական պայքարին կոռւանը հանդիսա-
ցող իրականութեան հետ գիտականօրէն
հարկադրած ենք զայն քննարկել ներկայի
լայն հորիզոնին վրայ, արժեւորումները
քննութագրելով իրենց իսկական էու-
թեամբ:

Սովետական Հայաստանը, ըլլալով
բաղկացուցիչ տարրերէն մէկը Սովետական
Միութեան՝ աշխարհի տարածքին այն միակ
վայրն է, ուր հայ մեծ զանգուած մը
կ'ապրի համախումբ, իր պատմական հողին
մէկ մասին վրայ, դեկավարութիւնով մարդ-
կութեան արդի ամենայառաջագոյն վարչա-
կարգով՝ ընկերվարութեամբ:

Ասոնք կրկնակի արժէք ունին, տըր-
ւած ըլլալով որ պետականութեամբ, ան
կեդրոնական յենարանն է պարտադրաբար
աշխարհասփիւռ դարձած ժողովուրդի մը
որ պայքարի ձեռնարկած է, ամբողջական
հայրենիքի մը կերտումին հեռանկարով:
Միեւնոյն ատեն ան մէկ կարեւոր մաս-

նիկն է հզօր պետութեան մը, եւ միշտագային քաղաքական թատերաբեմին վրայ իր արժանի տեղը ունի՝ քարոյական թէ նիւթական ենթահողով:

Սովետական Հայաստանի գոյութիւնը, այսօր շատ կարեւոր ու հիմնական նշանակութիւն ունեցող էական հարց մըն է ոչ միայն մեր ժողովուրդին գոյատեւման ու ազատագրական պայքարի քոցավառման, այլ Սովետական Միութեան հողային ամբողջականութեան պահպանման համար իսկ: Իր գոյութեան իւրաքանչիւր վայրկեանով, ան արդէն կը ձախողեցնէ կայսերապաշտական-սիոնիստական - ծաւալապաշտական ամէն տեսակի ծրագիրները: Դիպուկ հաստատում մըն է եղածը, քայց եւ իրողութիւն մը իր լիակատար արժեւորումով:

Սովետական Միութիւնը քաղկացած է զանազան ժողովուրդներէ ու ազգերէ: Գոյութիւն ունեցող միւս վարչակարգերէն բոլորովին տարբեր ձեւով դեկավարուելով, ան ստեղծած է ներքին այնպիսի յարաբերութիւններ, որ այսօր կը դիտւի իբր պատմական մէկ ընդհանրութիւն, մասնակից ազգերուն իւրաքանչիւր մասնիկով շաղախուած, եւ իւրաքանչիւրին ներդրման արժանի գնահատականով:

Այս առումով, Սովետական Հայաս-
տանը շատ բարձր ու կարեւոր դիրք մը
կը գրաւէ ամբողջ Սովետական Միութեան
մէջ, տրուած ըլլալով, որ անոր տարած-
քին ապրող բոլոր ազգերուն ամենահինն
է պատմականօրէն, իր Ուրարտական- Արա-
րատեան թագաւորութեամբ, որ գոյութիւն
ունեցած է Բ.Ա. 2500 թուականներուն:

Այս փաստը արձանագրուած է Ս.Մի-
ութեան մէջ ամենուրեք, ակադեմական հը-
րատարակութիւններէն մինչեւ պատմու-
թեան դասագիրքերը: Նաեւ արձանագրուած
է այն փաստը, որ ամբողջ Ս. Միութեան
տարածքին, գոյութիւն ունեցող միակ
հեթանոսական յուշարձանը Գառնիի տաճա-
րն է, որը կը բացայայտէ մեր ժողո-
վուրդին ու անոր մշակութային քաղաքա-
կրթութեան արժանաւորապէս բարձր մա-
կարդակ ունենալը:

Եթէ այս բոլորին աւելցնենք այն,
որ մենք քրիստոնէութիւնը պաշտօնապէս
պետականօրէն ընդունող առաջին ժողո-
վուրդն ենք, իսկ պատմական նոր յայտ-
նաբերումներու լոյսին գալով, նաեւ
զայն տարածողը շրջակայ երկիրներուն
եւ նոյնիսկ մինչեւ քիւնեան Ռուսիոյ
մէջ, առաւել կը շեշտուի հայ ժողո-
վուրդին կատարած պատմական դերը, մար-

դասիրական քաղաքակրթութիւն մը ոչ թէ միայն իւրացնելու, այլ նաեւ տարածելու գործով: Կարելի է տակաւին յիշել այն, որ Ս. Միութեան մէջ ամենահին գիրերը ունեցող ժողովուրդը հայերն են, որոնք նաեւ դրացի ժողովուրդներուն համար ալ գիրեր ստեղծած են...:

Իսկ վերջին շրջանին շատ կը խօսուի այն մասին, թէ Հայաստանը՝ հայկական լեռնաշխարհը, պատմականօրէն Հնդեւրոպական ժողովուրդներուն հայրենիքն է, որոնք կը տարածուին Արեւմտեան Եւրոպայէն մինչեւ հարաւ-Արեւելեան Հնդկաստան...:

Այս արժանիքները սոսկ քաղաքակրթական ու մշակութային չեն, այլ ժամանակակից պատմութեան մէջ մեծ կարեւորութիւն կը զգենուն քաղաքական գետնի վրայ ալ...: Խորհրդային դեկաւարներու կողմէ այս արժանիքները բարձր կը գնահատուին: Անոնք լաւ գիտեն թէ այս բոլորը ինչպէս պիտի օգտագործեն հարկ եղած պարագային, ըլլայ ներքին ճակատին թէ միջազգային քաղաքական եւ այլ թատերաբեմերու վրայ...:

Պատմական այս հիմքի վրայ, երբ կը քննարկուի Սովետական Հայաստանի դերը գիրար յաջորդող իրադարձութիւններու

լոյսին տակ, կը բացայայտուի այն խիստ
անհրաժեշտութիւնը, որ կը ներկայացնէ
Ս. Հայաստանը Ս. Միութեան համար:

Առաջին համաշխարհային պատերազ-
մէն առաջ, երբ երիտասարդ թուրքերու
հիթիհատ վէ թերաքքը՝ կուսակցութիւ-
նը կը կազմաւորուէր Սելանիկ քաղաքին
մէջ, ան գոյութիւն կ'առնէր ոչ թէ Օս-
մանեան պետութեան մէջ յառաջդիմական
փոփոխութիւններ կատարելու այլ զայն
քանդելու համար:

Բացայայտ է որ այդ կուսակցու-
թեան ղեկավարները ոչ թէ թուրքեր այլ
տէօնմէներ էին, այսինքն կրօնափոխ ե-
ղած եւ իսլամութիւն ընդունած հրեա-
ներ: Անոնք կը գործէին միջազգային
Սիոնիզմի ցուցմունքներով: Արդարեւ,
Սիոնիզմի հիմնադիր Թէոտոր Հերցել, երբ
այցելած էր Պոլիս՝ Սուլթան Համիտ Բ.-
ին, անոր առաջարկած էր որ հրեաներուն
տրուի երուսաղէմն ու շրջակայքը, փոխան
Օսմանեան պետութեան հաշւոյն եւրոպայի
մէջ առեւտրական ու նիւթական լայն մի-
ջոցներու: Կարմիր Սուլթանը մերժած էր
առաջարկը: Հերցել Հեռանալէ առաջ ըսած
էր Սուլթանին, թէ ան շատ սուղ պիտի
վճարէր այդ կեցուածքին համար...:

Արդիւնքը եղած էր 1908-ին երի-

տասարդ թուրքերու Օսմանեան յեղափո-
խութիւնը՝, որուն առաջին թմբկահարո-
ղը Ռաշնակ կուսակցութիւնն էր, միշտ
մենատիրական ձգտումներով: Ռաշնակ կու-
սակցութեան գործակցիլը իթթիհատական-
ներու հետ շատ քնական էր, որովհետեւ
Ռաշնակներն ալ հիմնուած էին սիոնիս-
տական դրդումով, իրենց գոյութիւնը առ-
նելով ազատ-որմնադրական մասոնական
օթեակներու մէջ, իբր հայ ճանչցուած
կասկածելի տարրերու կողմէ...:

Սիոնիստներուն վերջնական ծրա-
գիրներէն մէկն է, Մեծն Իսրայէլի հիմ-
նումը եփրատէն մինչեւ նեղոս, նաեւ աշ-
խարհի տիրակալումը իբր ընտրեալ
ցեղ: Յստակ է որ անոնք այս ուղղու-
թեամբ աշխատելով, պիտի փորձէին քան-
դել Օսմանեան կայսրութիւնը, որ խո-
չընդոտ մը կը հանդիսանար, իրենց ան-
մարդկային նպատակներուն իրագործման
ճամբուն վրայ: Անոնք առաջնորդուելով
Մաքիավելլիական եւ այլ ստորին սկզ-
բունքներով, ամէն վայրագութիւն ի
գործ կը դնէին ու կը դնեն տակաւին,
հասնելու համար իրենց նպատակներուն:

Այդ դաւադիր նպատակներուն իրա-
կանացման մէջ, այլ գործունէութիւն
մըն էր համա-թուրանականութեան ազ-

գայնամուլ գաղափարին հրապարակ գալը,
որ կը միտէր ընդարձակ երկիրի մը հիմ-
նումը, կեդրոնական Ասիայէն մինչեւ
Պալքանները, թրքախօս ցեղերու վարչա-
կան միացումով: Այդ կը միտէին սիո-
նիստները, իրենց ծաւալողապաշտական
նպատակով, եւ Ռուսաստանի մէջ օրէ օր
ծաւալող յեղափոխութեան տարածման ա-
ռաջքը առնելու համար:

Համա-թուրանականութեան ծրագիրին
իրականացման գծով, միակ խոչընդոտը կը
հանդիսանային հայերը, աշխարհագրական
եւ կրօնական իրենց դիրքով եւ իւրա-
յատկութեամբ:

Հայաստան աշխարհը բնական պատ-
ւար մըն էր այս հսկայ աւազանին մէջ,
որ կը ձախողեցնէր իրենց դիտաւորու-
թիւնները:

Պատճառը հայ ժողովուրդի պատմա-
կանօրէն ինքնուրոյն ըլլալն էր: Մանա-
ւանդ տնտեսական գետնի վրայ անոր ձեռ-
ներէցութիւնը, միջազգային Միոնիզմի
պարագլուխներուն համար անտանելի էր,
մանաւանդ որ անոնց ամէն մէկ շարժումը
մղուած էր տնտեսական վաշխառութեան եւ
այլ ժողովուրդներու շահագործման նպա-
տակներէն:

Այս խոչընդոտը վերցնելու համար

կ' օգտագործուէր միակ միջոց մը, ուղ-
ղակի հայոց տեղահանումը իրենց պապե-
նական հողերէն եւ զանգուածային կեր-
պով անոնց փճացնել: Սիոնիստ-
ները իրենց յատուկ ծպտուածութեամբ,
իբր թուրք մուլլաներ եւ զինուորական-
ներ, յաջողեցան հրահրել թուրք ժողո-
վուրդը եւ քիւրտ ցեղերուն մէկ մասը,
օգտագործելով անոնց տգիտութիւնը, եւ
զանոնք մղեցին իրականացնելու այդ դը-
ժոխային ծրագիրը:

Ա. համաշխարհային պատերազմին
վերջաւորութեան, միայն ու միայն հայ
ժողովուրդին կամքով յաղթանակած Սար-
դարապատի ճակատամարտը եկաւ փրկելու
Արեւելահայաստանը քեզիմ քարապեքիւրի
ու վեհիպ փաշաներու թունալից բանակ-
ներէն, կասեցնելով թուրանականութեան
ծրագրին իրագործումը, այդ ձեւով շատ
մեծ հարուած մը հասցնելով սիոնիստ-
ներուն: Եթէ այդ յաղթանակը չըլլար
թուրքերը ազատօրէն պիտի կարենային
հասնիլ Պաքու եւ այնտեղէն ալ կեդրո-
նական Ասիա, ու պիտի յաջողէին միա-
ցնել թրքախօս ժողովուրդները, այդպի-
սով նուիրագործելով սիոնիստական ծա-
ւալապաշտական ծրագիրներէն մէկը:

Այս իրավիճակին մէջ, սիոնիստները

գործի մղեցին իրենց ներքին գործա-
կալները՝ Դաշնակները: Անոնք անմիջա-
պէս յայտարարեցին Հայաստանի Հանրա-
պետութիւնը, ինչպէս որ իրենցմէ առաջ
ըրած էին իրենց գործընկերները, Ատրը-
պէյճանի Մուսավաթականներն ու Վրաստանի
Մենշեւիկները, յայտարարելով Ատրպէյ-
ճանի ու Վրաստանի հանրապետութիւննե-
րը:

Դաշնակները իշխանութեան գլուխ
գալով, ամէն օր քիչ մը աւելի ձեռնա-
մուխ եղան սիոնիստական ծրագիրներու
գործադրման: Անոնց համար կարեւոր չէր
հայ ժողովուրդին թշուառ վիճակը, որով-
հետեւ իրենց մէջ ալ կային սիոնիստ
հրեաներ որոնք ծածկուած էին հայու
դիմակով եւ հայկական անուաններ կը կը-
րէին, ճիշտ ու ճիշտ երիտասարդ թուրք
տէօնմէ՝ ղեկավարներուն նման: Անոնք
իրենց դաւաճանական արարքները այն աս-
տիճանի հասցուցին, որ ազգային հերոս
Զօր. Անդրանիկ ըսաւ, թէ Դաշնակները
հայ ֆետայիներու եւ հայ ժողովուրդին
անուանով խօսելու իրաւունքէ զրկուած
են:

Դաշնակները առաջնորդուելով ի-
րենց սիոնիստ ղեկավարներէն, հասան այն
աստիճանի, որ գացին ու թուրքերէն նե-

րողամտութիւն խնդրեցին հայ ժողո-
վուրդին անունով, կարծէք հայերը թուր-
քեր ջարդած ըլլային, որպէսզի թուրքե-
րուն հետ միանալով պայքարէին Սովետա-
կան Ռուսաստանի դէմ: Այս աստիճանի
ստոր ու հակահայ արարածներ էին անոնք:

Սովետական Ռուսաստանի եւ համաշ-
խարհային յեղափոխական շարժումին ամե-
նամեծ դեկավարներէն Լենին Դաշնակնե-
րուն կ'առաջարկէր որ Հայաստանը պահեն
իրենց ուզած վարչակարգով, բայց բարե-
կամ մնան Սովետական Ռուսաստանին, անկէ
ստանալով ամէն տեսակի օժանդակութիւն:
Անոնք այդ օգտաշատ առաջարկն ալ կը
մերժէին:

Հայաստանի ժողովուրդը ալ չըդի-
մանալով կ'ըմբոստանար Դաշնակ դեկավա-
րութեան դէմ եւ տապալելով անոր լուծը,
Հայաստանը կը յայտարարէր Սովետական:
Միայն անկէ ետք էր որ կու գար հայրե-
նի հողին մէկ մասին վրայ մնացած հայ
ժողովուրդին մէկ մասին փրկութիւնը,
սկիզբը ֆիզիքապէս, ապա հոգեպէս ու
նիւթապէս եւ զարգանալով օրէ օր կը
հասնէր այս օրուան բարգաւաճ վիճակին:

Կարելոր հանգամանք մըն է այն ի-
րողութիւնը, որ Լենին շատ մեծ գոհու-
նակութեամբ ընդունած է թէկուզ փոք-

րացած Հայաստանի Սովետականացումը: Անոր պատճառները շատ են: Լենինի յեղափոխական ընկերներուն մէջ կային հայեր, որոնք անկեղծօրէն պայքարած էին իր կողքին, յաջողեցնելու համար Յեղափոխութեան յաղթանակը: Ան զարգացած անձնաւորութիւն մը ըլլալով, շատ լաւ գիտէր հայ ժողովուրդի մշակութային եւ այլ արժանիքները, որոնք շատ հին ժամանակներէ կու գային: Եւ ուրախ էր անոնց փրկութեամբ, որոնք ապագային ալ զարգանալով պիտի հարստացնէին սովետական մշակոյթը: Իսկ ամենակարեւորը, Լենին լաւապէս կը գիտակցէր, որ Սովետական Հայաստանի հիմնումով, վերջնականապէս կը ձախողէր համաթուրանականութեան ծրագիրը, որ կը միտէր տարանջատել Ս. Միութիւնը: Ահաւասիկ այս բոլոր տրւեալներն են, որ Ս. Հայաստանի պատմաշխարհագրական կարեւորութիւնը շատ մեծ չափանիշի վրայ կը դնեն, Ս. Միութեան առումով, իբր բացառիկ պարագայ մը եւ երկրին ամբողջականութեան եւ հարաւային սահմաններուն պաշտպանութեան տեսակէտէ:

Այսօր, այս բոլոր յիշուած կէտերը եւ շատ կարեւոր հանգամանքներ, կը ստիպեն կայսերապաշտութեան ու միջազ-

գային Սիոնիզմին, որպէսզի փոխեն իրենց ռազմավարութիւնը ու այլ միջոցներ օգտագործելով, փորձեն հասնիլ իրենց նպատակին:

Ներկայի թուրքիոյ ֆաշիստ դեկավարները, լի ու լի կը կատարեն իրենց համար որոշուած դերը, խաղալով վտանգաւոր խաղ մը, որ վերջ ի վերջոյ իրենց վրայ փուլ պիտի բերէ այն նոր թուրքիան, զոր իբրեւ թէ կը փորձեն կառուցել՝ այն ալ ժողովրդավարութեամբ:

Թուրքիան ըլլալով ՆԱԹՕ-ի անդամ եւ կատարելով կայսերապաշտներուն հրամանները, Միջին Արեւելքի մէջ իսրայէլի հետ կը հանդիսանայ յետադիմութեան յենարաններէն մէկը: Ան մինչեւ 1980 կը կատարէր ՆԱԹՕ-ի անդամ իր դերը, բայց իր սահմաններէն ներս:

1975-ին Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակի հիմնումով, հայ նորագոյն յեղափոխութիւնն ու ազգային ազատագրական պայքարը սկսան թափ առնել: Ժամանակի ընթացքին ան իր գործունէութիւնը համադրեց Միջին Արեւելքի յեղափոխական ու ազատագրական շարժումներուն հետ, նաեւ զօրացնելով իր հարուածները թրքական ֆաշիստ վարչա-

կարգին, կայսերապաշտական, սիրոնիստական
ու յետադիմական հաստատութիւններուն եւ
շահերուն, իսկական սպառնալիք մը դար-
ձաւ թուրքիոյ եւ անոր յենարաններուն:
Իսկ ամենակարեւորը, Հ.Ա.Հ.Գ.Բ-ը անն-
կուն կերպով շարունակեց ընթանալ ինքն
իրեն համար ճշդած ուղեգիծով եւ մնաց
անգիջող ամէն տեսակի ճնշումներուն
դիմաց: Այդ ընթացքին Դաշնակները վե-
րածնունարկեցին իրենց յանձնառարուած
դերին: Անոնք գործադրելով սիրոնիստա-
կան ու կայսերապաշտական հրամաններ,
սկիզբը փորձեցին իբրեւ թէ մօտիկու-
թիւն ցուցաբերել Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ին, ներ-
սէն կարենալ քանդելու համար մեր շար-
ժումը:

Երբ շառաջուն ապտակներ ստացան
իրենց այդ որձեւէզ գործունէութեան
դիմաց, փոխելով իրենց գործելակերպը,
ուղղակի փորձեցին հարուածել մեզ, բայց
հոն ալ չյաջողեցան: Անոնց ուրիշ ելք
չէր մնար, եթէ ոչ այլ անունով մը
գործել իբր ՝ պայքարողներ ՝, անմեղ ե-
րիտասարդներ ուղղակի ծառայեցնելով ի-
րենց անձնական եւ իրենց տէրերուն
սիրոնիստ-կայսերապաշտներու շահերուն:

Միւս կողմէ, 1980-ին թուրքիայէն
ներս այժմու ֆաշիստ խունթայի վարչա-

կարգի տիրացումով, կը սկսէր նոր հան-
գըրդուն մը՝ ճնշողական ու ծաւալապաշ-
տական քաղաքականութեան զոր թուրքիան
վարած է իր գոյութեան սկիզբէն, ան-
շուշտ կայսերապաշտութեան ու Սիոնիզմի
օրհնութեամբ:

Թուրքիոյ ֆաշիստ վարչակարգը կը
սկսէր ճնշել իր իսկ ժողովուրդին զա-
ւակները, իսկ մանաւանդ քիւրտ ժողո-
վուրդին նկատմամբ կը սկսէր վարել
դանդաղ բնաջնջման քաղաքականութիւն,
միեւնոյն ժամանակ արաբական երկիրնե-
րու նկատմամբ բարեկամ ձեւանալով, զը-
ծուծ քաղաքականութիւն մը կ'որդեգրէր,
այս անգամ ալ օգտագործելով կրօնական
քողը՝ իսլամութիւնը:

Ահա այս իրավիճակին մէջ, կայսե-
րապաշտութեան ներքին հակասութիւննե-
րու յարատեւ զարգացման ընթացքին, Դաշ-
նակներու՝ ազատագրական պայքար՝ խա-
ղալու փորձերը իրաւունք կու տային
ֆաշիստ թուրքիոյ, ուժգին կերպով բո-
ղոքելու սիոնական օթեակներէ ներս՝
ընդդէմ ՝փոքր եղբօր՝ այսինքն Դաշ-
նակներուն վարուելակերպին, որով ուզ-
մական, տնտեսական, մարդկային ուժի եւ
հողային մերձաւորութեան տեսանկիւնէն,
թուրքիան մեծ շահեր կը ներկայացնէր

Կայսերապաշտութեան՝ ընդդէմ Սովետական
Միութեան: Թուրքիոյ հանդէպ այս հոգա-
տարութիւնը թարգմանուեցաւ գործնական
գետնի վրայ, արուեստական ճնշումներ
քանեցնելով կարգ մը Դաշնակ անձնաւո-
րութիւններու վրայ: Աբրահամ Աշեանի
առեւանգումը պարզապէս ազդարարութիւն
մըն էր իր Դաշնակ ընկերներուն ուղղ-
ւած...:

Միւս կողմէ, սիոնիստները լաւ
ըմբռնելով Դաշնակներուն իրենց հետ
ունեցած ժառանգական գործակցութիւնը,
անհրաժեշտ կը գտնէին պահպանել զայն:
Սա ալ վերոյիշեալ հակասութիւններուն
մէկ երեսն է: Այսպիսով, Սիոնիզմը կա-
նաչ լոյս կուտար Դաշնակներուն, միայն
շատ վերէն եկած հրամաններ գործադրե-
լու, այսինքն, թուրք դիւանագէտներ
սպաննելու ընկերվարական երկիրներու
մէջ, որոնք կը ծառայեն Սիոնիզմի յե-
տին նպատակներուն՝ ստիպելու Սովետ
Միութիւնը եւ ընկերվարական երկիրները
դատապարտելու հայկական ազգային զին-
եալ ազատագրական արդար պայքարը իբրեւ
՝՝ահաբեկչութիւն՝՝:

Ահա ասոնք են ֆաշիստ Թուրքիոյ
եւ Միջին Արեւելքի Դաշնակներուն տրը-
ւած դերերը, զորս անոնք սիրալոծար

կերպով կը կատարեն, հաճոյալի թուլալու
համար ՝՝ Եհովայի Աստծուն ՝՝: Իրականու-
թեան մէջ այդ Աստուածներուն ՝՝ զայ-
րոյթը մեծ էր հայ ժողովուրդին հան-
դէպ: ՝՝ Մեծն Իսրայէլի ՝՝ հիմնադրութեան
ծրագիրները անկարելի կը թուէին առանց
թուրանական պատի որ կը ծառայէր պաշտ-
պանելու Իսրայէլը սովետներէն:

՝՝ Սովետական վտանգը ՝՝ առաջին օ-
րէն իսկ մեծ սարսափ մըն էր միայն ու
միայն Սիոնիզմին, անոնք շատ լաւ կը մ-
ընէին որ առանց թուրանական ծրագրի
իրականացման անկարելի պիտի ըլլար
՝՝ Մեծն Իսրայէլի ՝՝ պետութեան մը հիմ-
նումը: Մինչեւ այսօր կենդանի է իրենց
միտքերուն մէջ այս իրողութիւնը, այս-
պէսով կը բացատրուի թէ ինչ նպատակնե-
րու կը միտէր, մօտիկ անցեալին հրապա-
րակ իջած ՝՝ Սովետական վտանգը ՝՝ դիմա-
դրելու լոզունքը:

Փաստօրէն այդ վտանգը մեծ էր,
միայն Սիոնիզմի եւ ոչ ուրիշ ժողո-
վուրդներու նկատմամբ:

՝՝ Սովետական վտանգը ՝՝ լոզունքին
տակ մեծ ծառայութիւն մատուցեցին արա-
բական յետադիմութիւնն ու իմքերիալիզ-
մի մանկլաւիկները Դաշնակները:

Վերջին հաշուով Հայաստանի սովե-

տականացումը ձախողութեան մատնած էր
թուրանական ծրագիրները, նախ աշխար-
հագրական, ապա մշակութային եւ քաղա-
քական տեսակէտով:

Հայկական հողերու ազատագրումը
եւ միացումը Սովետական Հայաստանի՝ մէկ
անգամ ընդմիշտ վերջ պիտի տայ թուրանա-
կան ծրագրին հետեւաբար ՝ Մեծն Իսրա-
յէլի՝ ծրագիրներուն:

Այս ծրագիրներու ձախողութիւնը
կը նպաստէ անմիջականօրէն պաղեստինցի
իրաւագութիւն ժողովուրդի պայքարին՝ վե-
րատիրանալու իր հայրենի հողերուն ու
յաւերժօրէն ապրելու եւ յառաջդիմելու:

Փաստօրէն Սիոնիզմին համար, դեռ
եւս կենդանի է թուրանական ծրագիրը,
բայց կը սպասէ յարմար առիթին՝ վերա-
կանգնեցնելու զայն: Կը թուի թէ այժմ
ներկայացած է յարմար առիթը. վերջին
շրջանին թրքական ֆաշիստ վարչակարգի
աշխուժութիւնները, մանաւանդ Իրաքի
հիւսիսային շրջաններուն մէջ, կը փա-
ստեն էվրէնական միտումները, փոխանակե-
լու Աթաթիւրքեան Ներոպական մօտեցում-
ները, էվրէնական իսլամական եւ թուրա-
նական մօտեցումներով:

Յիշատակուած բոլոր իրողութիւն-
ներն ու հաստատումները, անշուշտ մեծ

հարցական մը կը յառաջացնեն, թէ ինչ
հիմքի վրայ է որ կ'ըլլան անոնք: Կարե-
ւի էր մէկ առ մէկ բերել բոլոր ըս-
ւածներուն փաստարկումները կամ գոնէ
այն աղբիւրները, ուրկէ քաղուած են:
Սակայն ինչպէս նշուեցաւ նախապէս, մեր
միտումը պատմական ուսումնասիրութիւն
մը կատարել չէր, այլ քննարկումը Ս.
Հայաստանի պատմաշխարհագրական դերին
էութեան, հայկական ազգային եւ շրջա-
նային տարողութեամբ: Ամէն պարագայի
տակ հանգրուանային զարգացումներու
համապատասխան պիտի հրատարակենք բոլոր
փաստերն ու փաստաթուղթերը:

Ուրեմն, կը մնայ տալ պատասխանը
այն հարցականին, թէ ինչ տուեալ կայ,
որ կը հաւաստիացնէ այդ հաստատումին
էութիւնը:

Սովետական Միութեան եւ ուրեմն
Ս. Հայաստանի նման պետութեան մը պա-
րագային, պաշտօնական 'անձնաւորութեան
մը գրաւոր յայտարարութիւնը մեծ նշա-
նակութիւն կը ստանայ եթէ կապուած է
կենսական հարցի մը հետ: Իսկ եթէ այդ
անձնաւորութիւնը միեւնոյն ժամանակ
գիտական միտք մըն է, մանաւանդ
պատմութեան բնագաւառին մէջ անոր կա-
տարած գրաւոր հաստատումներուն արժէքը

կրկնակի կը դառնայ:

Խօսքը կը վերաբերի Ս. Հայաստանի արտաքին գործոց նախարար ծոն Կիրակոս-եանին, որ քաղաքական դէմք մը ըլլալէ զատ, նաեւ պատմութեան փրոֆեսոր է: Ան պատմական շատ մը աշխատութիւններ ունի, որոնք կը վերաբերին հայկական հարցին վերջին 100 տարիներու զարգացումներուն: Բայց անոնցմէ վերջինը որ լոյս տեսաւ 1982-ին Երեւանի մէջ եւ կը կրէ՝ Երիտ թուրքերը Պատմութեան Դատաստանի Առաջ՝ վերնագիրը, իսկապէս որ շատ ուշագրաւ է իր խորքով, հեռանկարային իր բովանդակութեամբ եւ մատուցման ձեւով:

Գիրքին յառաջաբանը խոր վերլուծում մըն է հայսօրուան թուրքիոյ ֆաշիստ վարչակարգին իսկութեան շուրջ ուր կը բացայայտուի անոր կատարած զգուելի դերը Շրջանին մէջ, Սիոնիզմի ու Կայսերապաշտութեան ծառացումով:

Իսկ ամենակարեւորը, գիրքին մէջ անբողջ հատուած մը, -էջ 228-245- նը-ւիրուած է ուղղակի սիոնիստներու կատարած տխուր դերին՝ հայկական ջարդերու կազմակերպման ու գործադրման առնչութեամբ, նաեւ երկար խօսուած է համա-թուրանականութեան ծրագիրին ու

անոր իրականացման պարագային տեղի ունենալիք հետեւանքներուն մասին:

Սովետական պետական կարեւոր պաշտօն ունեցող անձնաւորութեան մը կողմէ, փաստերով կատարուած այսպիսի հրատարակութեան մը վրայէն, կարելի չէ հաշտեանցի անցնիլ: Մէկդի դնելով խանդավառութիւնը, իբր այժմեականութիւն ունեցող քաղաքական ենթահողով հրատարակութիւն մը, երեւոյթ մըն է, որ իսկապէս հեռանկարային է, ծրագրուած հետեւողական քաղաքականութեան մը կիրարկումով:

Բնական է որ հարցը չմնար միայն հայկական միջավայրին մէջ: Ժոն Կիրակոսեան ծանօթ անուն մըն է նաեւ արտասահմանի մէջ: Ան տարի մը եղած է Սովետական Միութեան պաշտօնականներկայացուցիչը Մ.Ա.Կ.-էն ներս եւ անոր բեմէն արտայայտուած Ս. Հայաստանի ու հայկական հարցի մասին: Վերջերս ֆրանսական ``Ռեւոլյուսիոն`` - Յեղափոխութիւն- թերթը հարցազրոյց մը ունեցած է իրեն հետ, ուր ճ. Կիրակոսեան ի միջի այլոց ըսած է. ``հայրենիք մը հայերուն համար, չէր համապատասխաներթուրք պետութեան շահերուն, անընդունելի խոչընդոտ մը պիտի կազմէր թրքախօս հսկայ

պետութեան մը ստեղծման համար, թրքածին
բոլոր ժողովուրդներուն միջոցով տա-
րածուելու համար Մերձաւոր Արեւելքի
եւ Փոքր Ասիոյ սահմանները: Այդ պատ-
ճառով է որ թուրք պետութիւնը ուզեց
քնաջնջել հայ ժողովուրդը: Յաջողեցաւ
որոշ չափով, բայց ոչ ամբողջութեամբ:

Այսօր փրկուած Ռուս պետութեամբ
եւ իր սեփական ուժերով, հայ ժողովուր-
դը կ'ապրի եւ կ'աճի խորհրդային Հա-
յաստանի մէջ: \

Այս հաստատումը, կատարուած օտար
թերթի մը էջերէն, ցոյց կու տայ պետա-
կան մակարդակի վրայ այն հարցին կարե-
ւորութիւնը, որուն մասին կը խօսի նա-
խարար կիրակոսեան: Արդարեւ, ան ըլ-
լալով պաշտօնական բանքեր մը Սովետա-
կան կառավարութեան, իր յայտարարու-
թիւններուն ընդ մէջէն յստակ կը դար-
ձընէ Սովետական կառավարութեան դիրքա-
ւորումը հայկական դատի նկատմամբ:

Այս բոլորը կը շեշտեն ու կը յս-
տակացնեն Ս. Հայաստանի մեծ կարեւո-
րութիւնը, շրջանէն ներս սիոնական-յե-
տադիմական ծրագիրներու արգելափակման
եւ իբր պայքարի սկզբնական հիմք՝ հայ-
կական հողային հարցի լուծման ճանա-
պարհին վրայ:

ԳՐԱՏԱԲԱԿՈՒԹԻՒՆ ԳԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԱԿԱՆ
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

1983
SPURK